

Розділ III

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

УДК 373.3.016:028].015.311:316.454.5(043.2)
<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2025.446>

Паламар С.,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
заступник декана з наукової роботи
та міжнародної діяльності
Факультету педагогічної освіти,
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
s.palamar@kubg.edu.ua

ORCID id 0000-0001-6123-241X

Серебрякова В.,

магістрантка II року навчання
спеціальності «Початкова освіта»
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
viserebriakova.fpo24m@kubg.edu.ua

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПОТЕНЦІАЛ KEYС-ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ ВМІНЬ УСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Анотація. У статті висвітлено теоретичні аспекти комунікативної діяльності молодших школярів у процесі читання та окреслено потенціал кейс-технології як ефективного засобу формування вмінь усної взаємодії. Розкрито сутність базових понять, пов'язаних із розвитком усного мовлення, міжособистісної комунікації та навчальної взаємодії в учнів початкової школи, а також уточнено зміст ключових характеристик, що визначають готовність дітей до усного спілкування. Проаналізовано психолого-педагогічні передумови становлення комунікативної компетентності молодших школярів, зокрема вплив вікових особливостей, мотиваційних чинників та емоційно-ціннісного середовища на здатність до усного висловлення, діалогічної взаємодії та продуктивної співпраці. Показано, що уроки читання створюють унікальні можливості для розвитку мовленнєвої активності, оскільки поєднують роботу з текстом, художнім образом, сюжетною інформацією та морально-етичними смислами, що сприяє емоційному залученню та стимулює бажання учнів висловлювати власні думки.

Особливу увагу приділено методичному потенціалу кейс-технології, що забезпечує проблемність, практичну спрямованість і колективне обговорення навчальних ситуацій. Доведено, що застосування кейсів у початковій школі сприяє формуванню навичок аргументованого висловлення, уміння слухати співрозмовника, будувати продуктивний діалог, узгоджувати позиції та спільно знаходити розв'язання навчальної або життєвої проблеми. Обґрунтовано доцільність упровадження кейс-технології на уроках читання як інструменту активізації пізнавальної діяльності, розвитку критичного мислення і створення сприятливих педагогічних умов для вдосконалення вмінь усної взаємодії молодших школярів. Представлені теоретичні положення визначають концептуальну основу для подальших практичних досліджень, розроблення методик і систематичного вдосконалення комунікативної підготовки учнів у початковій школі. Запропоновано авторські кейси для 1–4 класів з методичними рекомендаціями для вчителів щодо їх упровадження.

Ключові слова: комунікативна діяльність, усна взаємодія, молодші школярі, уроки читання, кейс-технологія, комунікативна компетентність, початкова освіта.

© Паламар С.П., Серебрякова В.І., 2025

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025

Вступ. Сучасна початкова школа функціонує в умовах реалізації оновленого Державного стандарту початкової освіти, що висуває до освітнього процесу низку принципово нових вимог. Сучасна освіта розглядає освітній процес через призму компетентнісного підходу, який передбачає формування ключових компетентностей учнів. Однією з основних є компетентність у володінні державною мовою, що охоплює уміння усно та письмово висловлювати свої думки та почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, проявляти любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлювати роль мови для ефективного спілкування та культурного самовираження. Зазначена компетентність також передбачає готовність використовувати українську мову як рідну у різних життєвих ситуаціях, що відповідає положенням Державного стандарту початкової освіти. Впровадження компетентнісного підходу сприяє формуванню цілісної особистості учня, здатної до самостійного мислення, творчої діяльності та соціальної взаємодії. Однією з провідних є компетентність вільного володіння державною мовою, яка охоплює сформованість уміння усно і письмово висловлювати власні думки, почуття, емоційні стани; здатність чітко, логічно й аргументовано передавати інформацію, використовуючи мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації. Важливим складником цієї компетентності є виховання любові до читання, розвиток мовного естетизму, відчуття краси художнього слова, а також усвідомлення значущості української мови як невід'ємного чинника культурного самовираження, національної ідентичності та ефективної соціальної взаємодії. Крім того, зазначена компетентність передбачає сформованість внутрішньої готовності учнів використовувати українську мову як рідну в усіх сферах життєдіяльності — від побутового й навчального спілкування до творчої діяльності та громадянської участі. Її розвиток у початковій школі є підґрунтям для подальшого успішного навчання, оскільки мова виступає провідним інструментом пізнання, мислення та опанування інших навчальних предметів. Отже, компетентнісний підхід в освіті спрямований на становлення цілісної, соціально активної й творчо орієнтованої особистості учня, здатної до критичного мислення, самостійного прийняття рішень, конструктивного спілкування й ефективної участі в культурному та суспільному житті. Центральним завданням є формування у здобувачів освіти мета предметної компетентності — здатності до самостійного навчання,

що включає вміння приймати та утримувати навчальну мету, здійснювати планування, самоконтроль і самооцінювання власної навчальної діяльності, а також ефективно комунікувати з учителем і ровесниками в процесі освітньої взаємодії. Важливу роль у становленні вказаних умінь відіграють уроки української мови та читання, адже їх основна дидактична мета полягає у формуванні базової комунікативної компетентності молодших школярів, тобто їх готовності і здатності до усного мовлення у навчально-комунікативних ситуаціях.

Метою статті є теоретично обґрунтувати потенціал кейс-технології як засобу розвитку вмінь усної взаємодії молодших школярів у процесі читання та представити авторські кейси для 1–4 класів з методичними рекомендаціями щодо їх упровадження.

Для досягнення мети необхідно розв'язати цілу низку **завдань**: проаналізувати наукові положення дослідження; розкрити особливості комунікативної діяльності молодших школярів у процесі читання; охарактеризувати сутність кейс-технології та визначити переваги застосування кейс-методу для формування вмінь усної взаємодії на уроках читання; розробити та описати авторські кейси для 1–4 класів, спрямовані на розвиток усної взаємодії під час уроків читання.

Аналіз сучасних досліджень. У процесі реалізації компетентнісного підходу особливе місце у початковій школі посідає мовно-літературна освітня галузь, зміст і структура якої визначені чинними освітніми програмами, зокрема Державним стандартом початкової освіти та Типовими освітніми програмами. Її метою є розвиток особистості молодшого школяра засобами рідної мови й літератури через організацію різних видів мовленнєвої діяльності — слухання-розуміння, читання, говоріння та письма. Мовно-літературна освіта спрямована на формування ключових компетентностей, а передусім — комунікативної та читацької, які забезпечують здатність учня ефективно використовувати мову для навчання, пізнання, соціальної взаємодії та творчого самовираження [1].

Відповідно до Закону України «Про освіту», мета освіти полягає у всебічному гармонійному розвитку особистості як найвищої соціальної цінності, у розкритті її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей; формуванні системи цінностей і компетентностей, необхідних для самореалізації, громадянської відповідальності, здатності до усвідомленого соціального вибору та діяльності на благо суспільства.

Державний стандарт початкової освіти спрямовує педагогів на впровадження освітнього контенту й педагогічних технологій, що створюють умови для формування ключових компетентностей, необхідних для успішної соціалізації та самореалізації здобувачів освіти. Інноваційною складовою нового стандарту є структурування змісту початкової освіти на основі інтегративного підходу, що передбачає поєднання знань із різних предметних галузей в єдине цілісне уявлення про світ. Усна взаємодія — це основна складова освітнього процесу, яка, з одного боку, забезпечує ефективне засвоєння учнями мовленнєвих знань і навичок, а з іншого — сприяє розвитку універсальних навчальних дій, що формують основи суб'єктності молодшого школяра як активного учасника освітнього процесу. Формування умінь усно взаємодіяти в учнів початкової школи відбувається через розвиток діалогічного та монологічного мовлення, що є ключовими складовими комунікативної компетентності. Діалогічне мовлення передбачає взаємний обмін думками та інформацією між учасниками комунікації, здатність слухати співрозмовника, відповідати на його висловлювання та будувати власні репліки відповідно до контексту [2].

Формування умінь усної взаємодії в освітньому процесі початкової школи здійснюється через цілеспрямовану роботу над розвитком діалогічного та монологічного мовлення учнів. У науково-методичній літературі вченими М. Вашуленком, О. П. Глазовою, А. О. Котусевич, К. І. Пономарьовою підкреслюється, що діалогічне мовлення є первинною формою мовленнєвої діяльності дитини, оскільки воно виникає у процесі безпосередньої комунікації з оточенням. Діалогічне мовлення передбачає здатність слухати співрозмовника, реагувати на висловлення іншого суб'єкта спілкування, дотримуватися норм етикету, підтримувати та розвивати тему розмови. Його розвиток сприяє формуванню комунікативної активності, уважності, толерантності до думок інших та навичок соціальної взаємодії.

Монологічне мовлення, на відміну від діалогічного, характеризується самостійним, зв'язним і цілеспрямованим висловленням думок одного мовця, яке потребує заздалегідь продуманої структури, логічності й мовної правильності.

Вітчизняні методисти О. Глазова, А. Котусевич, К. Пономарьова наголошують, що ефективне оволодіння усним мовленням здійснюється шляхом інтеграції діалогічних і монологічних форм діяльності на різних ета-

пах навчання: від ситуативних мікродіалогів до самостійних розгорнутих висловлювань на основі особистого досвіду або прослуханого/прочитаного тексту. Залучення учнів до мовленнєвих ситуацій, рольових ігор, дискусій, усних презентацій сприяє активізації мовної діяльності та формуванню комунікативної компетентності в широкому соціокультурному контексті.

Виклад основного матеріалу. Розвиток умінь усно взаємодіяти вимагає системного й поступового формування діалогічного і монологічного мовлення як складників мовленнєвої діяльності, що забезпечує досягнення очікуваних результатів навчання та становлення повноцінної мовної особистості молодшого школяра. У процесі компетентнісного підходу зростає актуальність пошуку оптимальних педагогічних технологій, які сприяли б розвитку комунікативних здібностей учнів. Однією з ефективних освітніх інновацій у цьому напрямі є використання кейс-методу (case-study) — інтерактивної технології навчання, що базується на аналізі реальних або умовно змодельованих ситуацій і спрямована переважно не на репродукцію знань, а на розвиток практичних умінь, особистісних якостей, креативності та командної взаємодії [3, 4].

Сучасна методика навчання української мови та літературного читання передбачає трансформацію уроків читання з репродуктивних у діалогічно-інтерактивні. Зокрема, ці заняття розглядаються як простір для обговорення змісту художніх творів; інтерпретації подій і поведінки персонажів; аргументованого висловлення власної позиції; залучення до дискусії; реалізації комунікативних вправ і рольових ігор. Урок читання слугує не лише засобом опанування читацьких умінь, а й сприятливим середовищем для формування навичок усної взаємодії [5].

Кейс-технологія, або метод аналізу конкретних ситуацій, є інноваційним інструментом активного навчання, що передбачає опрацювання реальних або змодельованих ситуацій (кейсів) з метою формування практичного мислення, комунікативних умінь і навичок вирішення проблем. У зв'язку з цим однією з ефективних освітніх технологій для початкової школи визнається кейс-метод (case-study), що забезпечує індивідуалізацію навчального процесу, інтеграцію знань, розвиток критичного мислення та здатності до прийняття рішень у реальних життєвих ситуаціях [6].

Теоретико-методологічні основи впровадження сучасних педагогічних технологій

у навчальний процес ґрунтовно висвітлені у наукових працях українських дослідників, зокрема І. Богданової, В. Полякова, Ю. Ткаченка, О. Сидоренко, Ю. Сурміна. Їхні дослідження сприяють розумінню сутності інноваційних підходів до організації освітнього процесу та обґрунтуванню доцільності впровадження сучасних методик у практику початкової школи. Кейс-технологія як інноваційний метод навчання була розроблена у зарубіжному науково-педагогічному просторі, зокрема М. Шевером, Ф. Едейєм і К. Єйтсом. Подальшу розробку і адаптацію цієї технології до освітнього контексту здійснювали такі іноземні фахівці, як Е. Монтер, М. Лідере, М. Норфі, які досліджували ефективність застосування кейсів у розвитку комунікативної компетентності та формуванні аналітичного мислення здобувачів освіти.

Кейс-технологія — це складна, багатовимірною освітня технологія, яка виступає специфічною формою дослідницько-аналітичного підходу до навчання. Її сутність полягає у використанні конкретних випадків, реальних або змодельованих ситуацій, поданих у вигляді текстових матеріалів («кейсуми»), для колективного аналізу, обговорення та розробки обґрунтованих рішень з актуальних проблем певної навчальної дисципліни [7].

Кейс-метод у початковій школі є узагальненою назвою освітніх технологій, що включають різні методи аналізу ситуацій, зокрема: метод ігрового проектування; метод дискусійного обговорення; метод аналізу ділових документів; метод ситуаційного аналізу; метод вивчення інцидентів; метод ситуаційно-рольових ігор [8].

Поглиблений аналіз сутності кейс-технології засвідчив, що в її концептуальну основу покладено принцип розвитку когнітивного потенціалу здобувачів освіти, зокрема — логічного, аналітичного та критичного мислення як базових інтелектуальних умінь. Ключовою дидактичною концепцією дослідження виступає ідея створення педагогічно доцільної ситуації успіху. Такий підхід передбачає активізацію пізнавальної діяльності учнів, стимулювання досягнень та формування позитивного емоційного досвіду. Відчуття особистого успіху функціонує як потужний мотиваційний чинник, що сприяє формуванню сталого інтересу до навчання й підвищенню рівня навчальної активності здобувачів освіти.

Інтеграція кейс-технології у практику початкової освіти потребує цілісної трансформації навчально-організаційного середовища

класу, а також значного інвестиційного ресурсу в плануванні й підготовці як учнів, так і педагогічного працівника. Досвід свідчить, що ефективне засвоєння даної технології можливе за умов поетапного впровадження, адаптації та поступового занурення в нову методiku всіма учасниками освітнього процесу. Доцільно розробити послідовний план інтеграції ситуаційного аналізу в освітній процес, віддаючи перевагу ретельно підготовленим тематичним заняттям, ніж спонтанним або поверхневим практикам. На початковому етапі організації освітньої взаємодії доцільно провести мотиваційне заняття, під час якого разом з учнями розробляються норми взаємодії та поведінкові орієнтири. Формується установка на відповідальну участь у кейс-заняттях. До впровадження колективної аналітичної діяльності доцільно застосовуються різні форми роботи: у парах, трійках, малих групах (4–6 осіб), великих групах (до 15 учнів) [3, 4].

У першому класі перше місце в освітньому процесі займають ігрові ситуації, що зумовлено психофізіологічними особливостями дітей молодшого шкільного віку, які не готові до тривалого зосередження та одноманітної інтелектуальної активності. Саме тому ігрова діяльність розглядається як ефективний метод організації навчання. Починаючи з другого класу, поступово інтегруються ситуаційно-рольові ігри, які забезпечують особистісне занурення учнів у змодельовані ситуації, сприяють емоційному розвитку, формуванню соціально прийнятної поведінки, розвитку креативного мислення та комунікативних навичок [9].

Для результативної реалізації ігрових методів необхідно дотримуватись таких дидактичних умов як от: психологічна та змістова готовність учнів до участі в ігровій діяльності, чітке розуміння мети, завдань, етапності дій та необхідних знань; забезпечення учасників відповідними дидактичними матеріалами; чітке формулювання мети та змісту ігрової діяльності, доступне пояснення умов гри; етапне впровадження складних ігор, поступове оволодіння кожною дією з подальшим переходом до інтегрованої гри; систематичне педагогічне супроводження діяльності учнів: контроль, корекція, скерування, оцінювання; раціональне групування учнів, з урахуванням навчального рівня, з метою організації взаємонавчання; структурована, цілеспрямована організація ігрової діяльності [10].

Метод ігрового проектування в межах кейс-технології — це форма освітньої взаємодії, що реалізується через змодельовані сюжетні

конструкції — уявні подорожі, тематичні конференції, рольові квести. Учні беруть на себе ролі історичних постатей, персонажів художніх творів, фольклору, що сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу в емоційно-мотиваційному контексті [11].

Ефективність даного підходу зумовлюється попереднім плануванням учителем освітньої діяльності: постановкою цілей, формулюванням завдань, підготовкою учнів до аналітичного та творчого опрацювання теми (наприклад, виконання індивідуальних та групових завдань на етапі до уроку). Наприклад, під час уроку читання у 2 класі на тему «Ми йдемо колядувати, господарів величати!» учні готуються до інтерактивного заняття, виготовляють маски, пишуть колядки, малюють ілюстрації, обговорюють обрядові традиції. Завдання виконуються індивідуально, у парах та мікрогрупах. Завдяки такій діяльності учні глибше зрозуміють зміст твору, що дасть змогу ефективно реалізувати інсценізацію. Такий формат роботи над художнім текстом не лише активізує читачські навички, а й розвиває морально-естетичну сферу, творче мислення та здатність до колективної взаємодії [12].

Метод ситуаційного аналізу — цей метод передбачає глибоке занурення у проблематику реальних або змодельованих ситуацій, що дозволяє учням оволодіти навичками критичного аналізу, обґрунтованого вибору варіантів розв'язання, прийняття рішень. Він впроваджується поступово, адже вимагає адаптації від учасників освітнього процесу. Метою методу є колективна діяльність групи учнів, спрямована на глибоке розуміння суті ситуації, розробку можливих рішень, порівняльний аналіз альтернатив і вибір оптимального варіанта в контексті окресленої освітньої проблеми [13].

У посібнику «Дитяча література з методикою навчання» С. Паламар та Л. Неживої обґрунтовано підхід до формування в учнів 3–4 класу вміння усної взаємодії на уроках читання як складової загальноосвітньої комунікативної компетентності. С. Паламар та Л. Нежива визначають усну взаємодію як процес цілеспрямованого вербального обміну, у якому діти вчаться висловлювати власні судження, адекватно реагувати на думки інших, застосовувати мовні засоби для комунікації та аналізувати результати спілкування. У першому ряду методичних рекомендацій — створення ситуацій, які мобілізують учнів до активної участі в дискусіях: робота в парах чи малих групах, обговорення сюжетів, героїв та ідей текстів, що сприяє

формуванню навичок аргументації, слухання та взаємної підтримки. Авторки вказують, що педагог має активізувати дітей за допомогою відкритих запитань і мовних стратегій («А як ти розумієш?», «Спробуй пояснити...»), спрямованих на розвиток умінь ініціативного мовлення і рефлексії в процесі спілкування. Також значну увагу приділено застосуванню комунікативних ігор і рольових вправ, які моделюють практичне застосування мовних навичок у сюжетних ситуаціях (інтерв'ю з літературним героєм, інсценізації фрагментів, «лінія часу» подій), що сприяє засвоєнню структурованої усної взаємодії та розвитку логічного мислення. Кульмінаційний етап уваги авторок — рефлексія засвоєного: аналіз спільної роботи, оцінка комунікативного процесу (чи вдалось аргументувати, вислухати, запитати, переконати), формування самоусвідомлення ефективності мовлення та готовності його коригувати [14].

Отже, усне мовлення в системі початкової мовної освіти постає як основа формування комунікативної компетентності молодших школярів. Застосування кейс-технології на уроках читання забезпечує інтеграцію когнітивного та мовленнєвого розвитку, сприяє розвитку критичного мислення, соціальної активності й навичок усної взаємодії. Теоретичне обґрунтування цього підходу створює підґрунтя для розробки ефективних педагогічних стратегій і методичних рекомендацій, спрямованих на якісне оновлення освітнього процесу в початковій школі.

Відтак постає потреба у конкретизації зазначених теоретичних положень через практичні моделі, здатні продемонструвати реальні механізми розвитку усної взаємодії молодших школярів у процесі читання. З огляду на це пропонуємо добірку авторських кейсів для учнів 1-4 класів, які ілюструють потенціал кейс-технології в сучасному уроковій читання та окреслюють можливі вектори її методичного застосування.

Кейс 1. «Загублена іграшка» (1 клас)

Мета: розвивати вміння слухати співрозмовника, ставити прості запитання, висловлювати припущення; формувати емпатію та готовність допомагати іншим.

Короткий зміст кейсу. Після читання короткого оповідання про першокласника, який загубив у школі улюблену іграшку, учні обговорюють, як могли б діяти однокласники героя. Учитель пропонує декілька варіантів розвитку подій (ніхто не звернув уваги; діти допомогли шукати; хтось випадково знайшов іграшку і не сказав про це тощо).

Організація роботи:

- мотиваційна бесіда (чи губили ви коли-небудь улюблені речі? як почувалися?);

- читання тексту вголос учителем або учнями;

- обговорення змісту за запитаннями вчителя;

- робота в парах: діти розігрують короткі діалоги між героєм і однокласником (наприклад: прохання про допомогу, подяка, вибачення);

- рефлексія: учні завершують усне речення «Я зрозумів(ла), що справжній друг...».

Очікувані результати: учні вчаться слухати одне одного, доречно звертатися з проханням, висловлювати підтримку, користуватися етикетними формулами у простих комунікативних ситуаціях.

Кейс 2. «Ми йдемо колядувати, господарів величати!» (2 клас)

Мета: розвивати вміння брати участь у груповому обговоренні, планувати спільні дії, використовувати ввічливі форми звертання; поглиблювати знання про народні традиції.

Короткий зміст кейсу. Після читання твору про різдвяні звичаї діти отримують завдання спланувати умовну коляду в класі: кого запросити, що підготувати, як поводитися у ролі колядників і господарів. Ситуація моделюється як спільний проект, у якому кожна група має визначену роль.

Організація роботи:

- актуалізація знань про свято (мозковий штурм, асоціативний куш);

- читання та коротке обговорення тексту;

- поділ класу на малі групи (колядники, господарі, глядачі-спостерігачі);

- планування дій у групах (що говоримо, які пісні виконуємо, як вітаємося, як дякуємо);

- інсценізація ситуації колядування з подальшим обговоренням: що вдалося, що можна поліпшити з погляду спілкування;

- рефлексивне коло: кожен учень висловлює одне враження або побажання.

Очікувані результати: учні вчаться координувати свої дії з іншими, добирати мовні засоби відповідно до традиційної ситуації спілкування, висловлювати вдячність і побажання.

Кейс 3. «Друзі лісу» (3 клас)

Мета: формувати вміння аргументовано висловлювати власну думку, підтримувати дискусію, слухати й поважати іншу позицію; розвивати екологічну свідомість.

Короткий зміст кейсу. Учні читають текст про те, як діти відпочивали в лісі й помітили, що хтось залишив сміття після пікніка. Головні

герої по-різному ставляться до ситуації: одні пропонують усе прибрати, інші вважають, що це не їхня справа. Клас має обговорити, як слід діяти в такій ситуації.

Організація роботи:

- робота з ілюстрацією (опис ситуації за малюнком до читання);

- читання тексту, з'ясування незрозумілих слів;

- визначення позицій героїв (хто за те, щоб прибрати; хто проти; хто вагається);

- дискусія в малих групах: учні обговорюють, як би вони вчинили і чому;

- представлення групових рішень у формі коротких усних повідомлень (монологів);

- складання спільних «правил друзів лісу» у формі усних формулювань.

Очікувані результати: учні вчаться обґрунтовувати власну позицію, наводити приклади, переконливо й коректно вести розмову, виробляти спільні рішення на основі обговорення.

Кейс 4. «Місто мрії» (4 клас)

Мета: розвивати вміння брати участь у проблемному обговоренні, презентувати результати групової роботи, використовувати складніші мовні конструкції для опису й аргументації; формувати елементи громадянської компетентності.

Короткий зміст кейсу. Після читання уривка з твору про життя в місті учні отримують завдання спроектувати «місто мрії», у якому було б комфортно жити дітям. Кожна група має визначити, які місця, правила й традиції мають існувати в такому місті, як люди мають спілкуватися одне з одним.

Організація роботи:

- вступна бесіда: що означає «комфортне місто для дітей»;

- читання тексту, виділення описів середовища й спілкування людей;

- групова робота над створенням моделі «міста мрії» (усний опис і схема/малюнок);

- підготовка й проведення усних презентацій результатів (кожна група презентує своє місто, пояснює, чому воно зручне для життя дітей);

- обговорення спільних рис усіх моделей, формулювання усних висновків про те, що робить місто дружнім до дітей.

Очікувані результати: учні вдосконалюють навички зв'язного усного мовлення, презентування результатів роботи групи, критичного аналізу пропозицій інших, дотримання правил мовленнєвого етикету.

Подані вище авторські кейси для учнів 1–4 класів демонструють методичний потенціал

кейс-технології як ефективного інструмента розвитку комунікативної діяльності молодших школярів у процесі читання. Застосування кейсів уможлиблює створення комунікативно насиченого освітнього середовища, у межах якого учні залучаються до осмислення художнього або інформаційного тексту через діалог, обговорення, аргументацію, вибір позиції та співпрацю з однокласниками. Окреслені приклади не лише підтверджують дидактичну доцільність цього підходу, а й визначають перспективні напрями його методичного використання на уроці читання.

З огляду на теоретичні положення та практичні результати апробації представлених кейсів, постає потреба конкретизувати умови, прийоми та методичні акценти, що забезпечують успішне впровадження кейс-технології в освітній процес. Саме тому далі подаємо низку методичних рекомендацій для вчителів, спрямованих на підвищення ефективності організації усної взаємодії молодших школярів під час роботи з текстом.

Потрібно поетапно упроваджувати цей метод. Доцільно розпочинати з коротких, простих за змістом кейсів у 1–2 класах, які містять невелику кількість персонажів і одну провідну проблему. У 3–4 класах можна ускладнювати зміст, додавати кілька точок зору, альтернативні варіанти розвитку подій. Потрібно враховувати вікові особливості. Кейс має бути емоційно близьким і зрозумілим для дітей відповідного віку, спиратися на їхній життєвий досвід (дружба, родина, школа, відпочинок, традиції, природа). Чітко структурувати етапи роботи. Рекомендується виокремлювати мотиваційний етап (актуалізація досвіду), етап читання й первинного обговорення тексту, етап групової чи парної роботи з кейсом, етап презентації рішень та рефлексії. Учитель має моделю-

вати зразки комунікативної поведінки, ставити відкриті запитання, заохочувати різні думки, забезпечувати можливість висловитися кожному учневі. Під час добору завдань до кейсу слід урахувувати різний рівень мовленнєвої підготовки учнів, пропонуючи варіативні ролі: хтось може бути спікером групи, хтось — відповідальним за ілюстрацію, хтось — за формулювання висновків. Важливо завершувати роботу з кейсом коротким обговоренням того, що учні дізналися, які мовні засоби їм допомогли, що було складним, як вони відчували себе під час спільної діяльності. Оцінювання має бути переважно формувальним, орієнтованим на підтримку прогресу кожної дитини. Доцільно використовувати прості критерії: уміє слухати; уміє висловити думку; наводить приклад; уміє ставити запитання; дотримується правил етикету.

Висновки. Кейс-технологія на уроках читання в початковій школі забезпечує інтеграцію когнітивного, емоційно-ціннісного і комунікативного розвитку молодших школярів. Робота з кейсами сприяє формуванню діалогічного й монологічного мовлення, розвитку критичного мислення, уміння співпрацювати та відповідально ставитися до власних рішень. Авторські кейси для 1–4 класів демонструють можливість поетапного ускладнення змісту і форм організації освітньої взаємодії, зберігаючи при цьому провідну роль читання як джерела смислів і предмета обговорення. Розроблені підходи й методичні рекомендації можуть бути використані вчителями початкової школи для оновлення практики організації уроків читання в контексті компетентнісного й діяльнісного підходів, а також слугувати підґрунтям для подальших науково-методичних досліджень у галузі розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

ДЖЕРЕЛА

1. Шиян Р. Б. Компетентнісний підхід у Державному стандарті початкової освіти: методологічні основи та реалізація // *Освіта і розвиток обдарованої особистості*. — 2019. — № 3. — С. 5–10.
2. Дзятківська Г. Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13013/1/9Dzyatkivska.pdf> (дата звернення: 07.10.2025).
3. Краснова Н. Ігрові художньо-педагогічні технології у формуванні світобачення підлітків: художньо-дидактичні ігри; художньо-конструктивні технології; художньо-інтерактивні технології. *Мистецтво та освіта*. 2012. № 4(66). С. 46–56.
4. Скопенко Н. С. Case-study — інноваційний метод навчання. Імплементація сучасних технологій навчання у навчальний процес : матеріали Міжнародної наукової конференції. 17–18 березня 2015 р. Київ : НУХТ. С. 84–91. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/19785>
5. Савченко О. Я. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗССО (у 2-х частинах): Частина 2. Київ : УОВЦ Оріон, 2020. 160 с.

6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Грибань А. А. Особливості використання дидактичних ігор як засобу розвитку пізнавальної активності учнів на уроках читання в початковій школі в умовах НУШ. URL: <file:///C:/Users/asus/Downloads/13.pdf> (дата звернення: 8.12.2025).
8. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 88 с.
9. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова та читання: підручник для 2 кл.: у 2 ч. Ч. 1. Харків : Видавництво «Ранок», 2020. 112 с.
10. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова та читання: підручник для 2 кл.: у 2 ч. Ч. 2. Харків : Видавництво «Ранок», 2020. 112 с.
11. Дрижанова В. В. Методична розробка «Використання дидактичних ігор на уроках в початковій школі». На урок: освітній проєкт : веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua> (дата звернення: 06.10.2025).
12. Гунько І.В., Волошина О.В. Застосування кейс-методу. *Теорія та методика навчання. Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 32. Т. 2. С. 75–79.
13. Ляхова М. Використання кейс-методу в процесі навчання. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 2 (98). С. 47–51.
14. Нежива Л., Паламар С. Дитяча література з методикою навчання: навч.-метод. посіб. К., 2025. 245 с.

REFERENCES

1. Shyian R. B. Kompetentnisnyi pidkhd u Derzhavnomu standarti pochatkovoï osvity: metodolohichni osnovy ta realizatsiia [Competence-based approach in the State Standard for Primary Education: methodological foundations and implementation] // *Osvita i rozvytok obdarovanoi osobystosti*. — 2019. — № 3. — С. 5–10. [in Ukrainian]
2. Dziatkivska H. Ihrovi tekhnolohii navchannia v pochatkovii shkoli: osoblyvosti vykorystannia [Gaming technologies in primary school education: features of use] URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13013/1/9Dzyatkivska.pdf> (data zvernennia: 07.10.2025). [in Ukrainian]
3. Krasnova N. Ihrovi khudozhno-pedahohichni tekhnolohii u formuvanni svitovidobrazhennia pidlitkiv: khudozhno-dydaktychni ihry; khudozhno-konstruktyvni tekhnolohii; khudozhno-interaktyvni tekhnolohii [Artistic and pedagogical game technologies in shaping adolescents' worldview: artistic and didactic games; artistic and constructive technologies; artistic and interactive technologies]. *Mystetstvo ta osvita*. 2012. № 4(66). S. 46–56. [in Ukrainian]
4. Skopenko N. S. Case-study — innovatsiinyi metod navchannia [Case-Study as an Innovative Teaching Method]. Implementatsiia suchasnykh tekhnolohii navchannia u navchalnyi protses : materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. 17–18 bereznia 2015 r. Kyiv : NUKhT. S. 84–91. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/19785> [in Ukrainian]
5. Savchenko O. Ya. Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 3 klasu ZSSO [Ukrainian language and reading: textbook for 3rd grade of secondary school] : Chastyna 2. Kyiv : UOVTS Orion, 2020. 160 s. [in Ukrainian]
6. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] / Akad. ped. nauk Ukrainy; holov. red. V. H. Kremen. K.: Yurinkom Inter, 2008. 1040 s. [in Ukrainian]
7. Hryban A. A. Osoblyvosti vykorystannia dydaktychnykh ihor yak zasobu rozvytku piznavalnoi aktyvnosti uchniv na urokakh chytannia v pochatkovii shkoli v umovakh NUSh [Features of using educational games as a means of developing cognitive activity of students in reading lessons in primary school in the conditions of NUS]. URL: <file:///C:/Users/asus/Downloads/13.pdf> (data zvernennia: 8.12.2025). [in Ukrainian]
8. Ponomarova K. I. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv u protsesi navchannia ukrainskoi movy [Developing communication skills in younger students during Ukrainian language instruction] : metodychnyi posibnyk. Kyiv : KONVI PRINT, 2020. 88 s. [in Ukrainian]
9. Bolshakova I. O., Prystinska M. S. Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 2 kl. [Ukrainian language and reading: textbook for 2nd grade]: u 2 ch. Ch. 1. Kharkiv : Vydavnytstvo «Ranok», 2020. 112 s. [in Ukrainian]
10. Bolshakova I. O., Prystinska M. S. Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 2 kl. [Ukrainian language and reading: textbook for 2nd grade]: u 2 ch. Ch. 2. Kharkiv : Vydavnytstvo «Ranok», 2020. 112 s. [in Ukrainian]
11. Dryzhanova V. V. Metodychna rozrobka «Vykorystannia dydaktychnykh ihor na urokakh v pochatkovii shkoli» [Methodological development «The use of educational games in primary school lessons»]. Na urok: osvitiinyi proiekt : veb-sait. URL: <https://naurok.com.ua> (data zvernennia: 06.10.2025). [in Ukrainian]

12. Hunko I.V., Voloshyna O.V. Zastosuvannia keis-metodu [Application of the case method]. Teoriia ta metodyka navchannia. Innovatsiina pedahohika. 2021. Vypusk 32. T. 2. S. 75–79. [in Ukrainian]
13. Liakhova M. Vykorystannia keis-metodu v protsesi navchannia [Using the case method in the learning process]. Nova pedahohichna dumka. 2019. № 2 (98). S. 47–51. [in Ukrainian]
14. Nezhyva L., Palamar S. Dytiacha literatura z metodykoiu navchannia [Children's literature with teaching methods] : navch.-metod. posib. K., 2025. 245 s. [in Ukrainian]

Palamar S., Serebriakova V.

**COMMUNICATIVE ACTIVITY OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN IN THE READING PROCESS:
THEORETICAL ASPECTS AND POTENTIAL OF CASE TECHNOLOGY IN THE DEVELOPMENT
OF ORAL INTERACTION SKILLS**

Abstract. *The article highlights the theoretical aspects of communicative activity of primary school pupils in the process of reading and outlines the potential of case technology as an effective means of developing oral interaction skills. It reveals the essence of basic concepts related to the development of oral speech, interpersonal communication, and educational interaction in primary school students, and clarifies the content of key characteristics that determine children's readiness for oral communication. The psychological and pedagogical prerequisites for the formation of communicative competence in younger schoolchildren are analyzed, in particular the influence of age characteristics, motivational factors, and the emotional and value environment on the ability to express oneself orally, engage in dialogical interaction, and cooperate productively. It is shown that reading lessons create unique opportunities for the development of speech activity, as they combine work with text, artistic images, plot information, and moral and ethical meanings, which contributes to emotional involvement and stimulates students' desire to express their own thoughts.*

Particular attention is paid to the methodological potential of case technology, which ensures problem-solving, practical orientation, and collective discussion of educational situations. It has been proven that the use of cases in primary school contributes to the formation of skills of reasoned expression, the ability to listen to the interlocutor, build productive dialogue, agree on positions, and jointly find solutions to educational or life problems. The feasibility of introducing case technology in reading lessons as a tool for stimulating cognitive activity, developing critical thinking, and creating favorable pedagogical conditions for improving the oral communication skills of younger students has been substantiated. The theoretical provisions presented define the conceptual basis for further practical research, the development of methodologies, and the systematic improvement of communicative training for students in primary school. The author's cases for grades 1–4 are proposed with methodological recommendations for teachers regarding their implementation.

Keywords: *communicative activity, oral interaction, younger schoolchildren, reading lessons, case technology, communicative competence, primary education.*

*Стаття надійшла до редакції 12.10.2025
Прийнято до друку 27.10.2025*